

INFORMÁCIE PRE UČITEĽOV DETÍ S ŤAŽKOU MOZGOVOU DYSFUNKCIOU

Prof. PhDr. Zdeněk Matějček Vydalo odd. zdrav. výchovy ÚZN NVP 1971

Ako vyplýva z našej správy o vyšetrení, zistili sme, že podkladom ťažkostí Vášho žiaka je veľmi pravdepodobne ľahká mozgová dysfunkcia. Pretože ide o nie práve bežnú poruchu, ktorá prináša celý rad výchovných a pracovných komplikácií, pripájame aspoň stručný výklad a niektoré výchovné smernice.

Ide o celkom drobné poškodenie mozgového tkaniva, ku ktorému prišlo ešte v období pred narodením, pri pôrode alebo krátko po ňom a ktoré sa v správaní dieťaťa prejavuje najčastejšie týmito osobitosťami:

1. NÁPADNÝ NEROVNOMERNÝ VÝVIN

V niektorých zložkách je dieťa úplne normálne alebo aj nadpriemerne vyspelé (najčastejšie v praktickej orientácii a v sociálnych skúsenostiach), v niektorých je ale výrazne oneskorené (väčšinou v jemnej motorike, v práci na názorovom podklade, niekedy aj v reči).

2. ZVÝŠENÁ POHYBLIVOSŤ A NEKLUD

Dieťa nevydrží chvíľočku v klude a jeho dráždivosť sa obyčajne zvyšuje pri každej väčšej záťaži (pri práci na úlohách, v posledných vyučovacích hodinách, v odpoľudňajších hodinách v družine a pod.). Niekedy má tento neklud formu predvádzania a šaškovania a niekedy dokonca formu rušivých provokácií.

3. NESÚSTREDENOSŤ, ROZPTÝLENOSŤ

Dieťa v pravom zmysle slova musí dávať pozor na všetko čo sa deje v okolí a je, tak povediac, bezmocné voči rušivým podnetom.

4. PREKOTNOSŤ REAKCIÍ, IMPULZIVITA

Dieťa reaguje na všetky podnety z okolia bez rozmýšľania, zbrklo, bez zábran. Na obrázku napr. zachytí iba určitú jednotlivosť a zmysel deja mu unikne, reaguje na jednotlivé slová a nie na zmysel otázky, ak niečo vie, vykrikuje odpoveď, ak niečo zaujímavé zazrie, vstane a uteká sa pozrieť a pod.

5. NÁPADNÉ VÝKYVY NÁLAD A DUŠEVNEJ VÝKONNOSTI

Bývajú obdobia, keď pre neklud a dráždivosť nie je možné takéto dieťa dobre zvládnuť a naopak inokedy dokáže byť pomerne kludné a pozorné. Typické je, že z toho istého predmetu vie raz na jednotku a druhý raz úplne zlyháva.

6. TELESNÁ NEOBRATNOSŤ

Prejaví sa obyčajne pri telocviku alebo pri hrách a pre postihnuté dieťa býva často zdrojom pocitov menejcennosti. Mimoriadne nápadné bývajú ťažkosti v jemnej motorike. Dieťa sa nielen ťažko učí písať a píše neúhladne, ale grafická stránka písomného prejavu odčerpáva toľko pozornosti, že sa nemôže dobre kontrolovať a dopúšťa sa množstva pravopisných chýb.

7. NEDOKONALÉ VNÍMANIE A NEDOKONALÁ PREDSTAVIVOSŤ

Spája sa s motorickou neobratnosťou a najčastejšie sa prejavuje ťažkosťami v písaní, čítaní a vo výtvarných prejavoch. Osobitne kresby bývajú nápadne nízkej úrovne.

Je zrejmé, že všetky tieto ťažkosti nepriaznivo ovplyvňujú školskú prácu dieťaťa. Samo dieťa však za ne nemôže a nemôžu za ne ani jeho rodičia, aj keď niet pochybností o tom, že nevhodné zásady môžu situáciu dieťaťa veľmi zhoršiť a viesť aj k vážnym poruchám správania.

V dôsledku svojej poruchy dieťa žije v mimoriadne sťažených podmienkach; ak mu chceme nejako pomôcť, musíme mu životné i pracovné podmienky upraviť tak, aby sa v nich mohlo správať pokiaľ možno "normálne". Trešty, výčitky, posmešky a vynútené sľuby tu nepomôžu, lebo náprava nie je vecou vôle, ale vecou taktického výchovného postupu. Preto uvádzame niekoľko zásad, ktoré sa pri práci s takto postihnutými deťmi osvedčujú.

A) Treba mať pochopenie pre osobitosti, ktoré sú tu vlastne príznakmi drobného mozgového poškodenia a viesť dieťa k tomu, aby sa naučilo svoje ťažkosti úspešne prekonávať. Najlepšou zbraňou v rukách vychovávateľa je tu trpezlivosť, klud, optimistický výhľad do budúcnosti.

B) Nešetriť povzbudením, ocenením, a to nielen za dobré výkony, ale predovšetkým za dobrú snahu. Dieťa musí poznať, že mu učiteľ rozumie a že sa na jeho pomoc môže spoliehať.

C) Nedopustiť, aby sa dieťa naučilo zle! Na tom, čo si raz osvojilo, totiž veľmi húževnato ulpieva a ťažko si osvojuje pracovný postup.

D) Málo a často! Týmto deťom vyhovuje skôr učenie "názorového typu" ??? ako sústavné zaťažovanie pozornosti. Aj pri školskej práci im treba dovoliť častejšie prestávky na oddych, úlohy rýchlejšie striedať a využívať rôzne príležitosti na precvičovanie a opakovanie učiva.

E) Oddychom je pohybové uvoľnenie! Nenútime dieťa do úplného kludu. Dovoľíme mu pri práci kľáčať, stáť, alebo meniť polohu. Umiestnime ho však v triede tak, aby nerušilo ostatné deti.

F) Pokiaľ možno, pracujeme s ním za dokonalého sústredenia! Pri písomných prácach je dobre, keď učiteľ stojí pri dieťati alebo ho má aspoň dobre v dohľade. V prítomnosti učiteľa má dieťa cítiť účastnú sympatiu a oporu pred zabiehaním a zbytočnými chybami, ku ktorým vedie jeho prekotnosť a nedostatok sebakontroly.

Skúšanie a práce, ktoré majú vplyv na klasifikáciu, by sa mali diať iba za dobrého sústredenia a dobrej spolupráce dieťaťa a to len v prvej polovici vyučovacieho času a na začiatku vyučovacích hodín.

G) Pokiaľ možno, vylúčiť všetky vedľajšie rušivé podnety! Dieťa má sedieť samé alebo iba s veľmi kludným spolužiakom. V jeho zornom poli nemá byť nič, čo by ho mohlo rozptyľovať a v jeho dosahu nič, s čím by sa mohlo hrať. Pokiaľ to príliš nenarušuje vyučovanie je nutné niektoré jeho nápadnosti prepáčiť (dieťa sa hrá s prstami, perom a pod.), nenapomínať, ale dieťa účelne zamestnať.

H) Nepripustiť, aby vznikol pocit menejcennosti pri stále opakovaných neúspechoch v súťaži s druhými deťmi, ani pocit výnimočnosti pri zvláštnom vedení, ktoré mu učiteľ poskytuje!

CH) Jeho výkony hodnotiť spravodlivo! To znamená s ohľadom na jeho možnosti a nie iba s ohľadom na bežnú normu stanovenú pre úplne zdravé deti. Osobitne grafické prejavy treba hodnotiť zhovievavo. Aj školská klasifikácia má v týchto prípadoch liečebný význam.

Veľmi dobre vieme, že práca s týmito deťmi nie je vôbec ľahká, ale tam, kde škola a rodina podľa uvedených zásad úzko spolupracuje, podarí sa vo veľkej väčšine ťažkosti postupne odstrániť, alebo aspoň stlmiť natoľko, že už nebránia v normálnom vzdelávacom procese. A to je určite najväčšia pomoc, ktorú môžu školskí pracovníci týmto deťom poskytnúť.